

T: ve všech fyt. o. – **M:** téměř ve všech fyt. o. [údaje chybější z fyt. o. 22. Halštr. vrch. a 23. Smrč.]. – **O:** 85. Kruš. hor. (Abertamy, hora Plešivec), 88a. Král. hvozd (více lokalit), 88b. Šum. pláně (Dobrá Voda, Velký Babylon; Smí), 88h. Svatoťomáš. hor. (Jasánky), 91. Žďár. vrchy (Radostín, Štírův důl; Studnice; Pohledec), 93a. Krk. les. (Vítkovice), 93c. Rých. (Dolní Maršov, Sklenářovický vrch), 97. Hr. Jes. (Vrbno pod Pradědem; Branná; Heřmanovice), 98. Níz. Jes. (roztr.), 99a. Radh. Besk. (Ostravice; Visalaje, údolí potoka Řečice).

Celkové rozšíření: V Evropě od Britského souostrovní (s výjimkou z. části Irska a s. Skotska) na sever po stř. Skandinávií, Finsko, na východ do evropské části Ruska; na jih zasahuje až po africké Středozeří. V Asii Turecko, Kavkaz, Írán; zavlečený v Severní Americe. – **Mapy:** HULTÉN AA 1958:75; MEUSEL et al. 1978:382; HULTÉN NE 1986:805.

Poznámka: Z území ČR jsou známy ojedinělé nálezy některých zástupců rodu *Calamintha* – marulka, který je blíže příbuzný rodům *Acinos* a *Clinopodium*, s nimiž je někdy řazen do společného, široce pojímaného rodu *Satureja*. Rod *Calamintha* se od *Acinos* a *Clinopodium* odlišuje především rovnou kališní trubkou. U nás byly nalezeny následující druhy:

Calamintha menthaefolia HOST Fl. Austr. 2:129, 1831 – marulka lesní [syn.: *Calamintha sylvatica* BROMF. Phytologist 2:49, 1845. – *Satureja menthaefolia* (HOST) FRITSCH Excursionsfl. Oesterr. 478, 1897. – *Calamintha montana* LAM. subsp. *officinalis* (MOENCH) DOSTÁL sensu DOSTÁL Květ. ČSR 1240, 1949, non. orig.] je vytrvalá bylina s přímou až krátce vystoupavou, (15–)20–40(–70) cm vys., dlouze vlnatě chlupatou lodyhou, s listy dl. řapíkatými (řapík až 2 cm dl.), s čepelí vejčitou až šir. vejčitou, (15–)20–70(–90) mm dl., 15–40(–45) mm šir., na obou stranách chlupatou, na okrajích vroubkovaně pilovitou. Chudokvěté (3–9květé), stopkaté lichopřesleny tvoří koncový rozvolněný jednostranný lichoklas, listeny v dol. části květenství listům podobné, směrem vzhůru se však nápadně zmenšující, listence čárkovité, kratší než 3–7 mm dl. květní stopky. Kalich je zřetelně dvoupyský, 7–8 mm dl., roztr. pyřitý, hustě žláznatý stopkatými i přisedlými žlázkami, v ústí kališní trubky věnec chlupů, chlupy z trubky však nevyčnívají, nahoru ohnuté cípy hor. kališního pysku nápadně kratší než cípy dol. pysku, 1,5–2,0 mm dl., cípy dol. pysku 3–4 mm dl., brvité; koruna (10–)14–20 mm dl., fialová či růžová. Druh byl nalezen u Průhonice na náspu dálnice v r. 1989 (ŠPRYŇAR PRC). V r. 1998 byla však při úpravách dálnice lokalita zničena a rostliny se již později nepodařilo nalézt. Jedná se nepochybně o zavlečení; druh je rozšířen převážně v j. Evropě, k nám nejbližší lokality přirozeného výskytu jsou na j. Slovensku.

Calamintha nepeta (L.) SAVI Fl. Pis. 2:63, 1798 – marulka šantovitá [syn.: *Melissa nepeta* L. Sp. Pl. 593, 1753. – *Satureja nepeta* (L.) SCHEELE Flora, Regensburg, 26:577, 1843]. Jsou to vytrvalé byliny s přímou až vystoupavou, bohatě

větvenou, řídké až hustě měkce chlupatou lodyhou, s listy řapíkatými (řapík ca 10–15 mm dl.) a čepelí vejčitou až šir. eliptickou, 10–30(–40) mm dl., 8–20 mm šir., oboustranně hustě chlupatou, mělce vroubkovanou. Chudokvěté, dl. stopkaté lichopřesleny v úžlabí listů podobných, listence drobné, čárkovité. Kalich je zřetelně dvoupyský, 3–7 mm dl., v ústí kališní trubky věnec chlupů, chlupy z trubky zřetelně vyčnívají, koruna (9–)10–15 mm dl., bílá nebo růžová. Druh je rozšířen v j. Evropě a j. části stř. Evropy, občas se pěstuje i v jiných částech Evropy, kde může náhodně zplaňovat. Velmi variabilní, taxonomicky i nomenklatoricky problematický druh, v rámci něhož byla popsána řada infraspecifických jednotek. U nás byly zjištěny dva poddruhy:

(a) subsp. *nepeta* (syn.: *Calamintha nepetoides* JORD. Obs. Pl. Crit. 4:16, 1846) s kalichy jen řídké pyřitými s četnými přisedlými i stopkatými žlázkami, cípy hor. kališního pysku 0,7–1,5 mm dl., trojúhelníkovité. Listy s čepelí mělce vroubkovanou, s 5–9 zuby na každé straně. Poddruh byl nalezen zplaňující na skalkách pod hradem Rožmberk (obec Rožmberk nad Vltavou, ŠTECH et ŽILA 1996 PR).

(b) subsp. *glandulosa* (REQ.) P. W. BALL. Bot. J. Linn. Soc. 65:347, 1972 [syn.: *Calamintha officinalis* MOENCH Meth. Pl. 409, 1794. – *Thymus glandulosus* REQ. Ann. Sci. Natur., sér. 1, 5:386, 1825. – *Satureja calamintha* (L.) SCHEELE Flora, Regensburg, 26:577, 1843]. Poddruh se liší od předchozího zejména znaky na kalichu. Kalich je hustěji chlupatý (nápadně dlouhé chlupy jsou hlavně na žilkách) a žláznatý přisedlými kulovitými žlázkami (stopkaté žlásky jsou jen zřídka vtroušeny nebo chybějí). Cípy hor. kališního pysku jsou kratší, 0,5–1,0 mm dl., šir. trojúhelníkovité. Listy s čepelí téměř celistvou nebo jen velmi mělce vroubkovanou, nanejvýš s 5 zuby na každé straně. Poddruh se u nás občas pěstuje v zahradkách a zřídka zplaňuje (Morava, Šternberk, DOMIN 1948 PR).

Calamintha grandiflora (L.) MOENCH Meth. Pl. 408, 1794. – marulka velkokvětá [syn.: *Melissa grandiflora* L. Sp. Pl. 592, 1753. – *Satureja grandiflora* (L.) SCHEELE Flora, Regensburg, 26:577, 1843]. – Vytrvalé byliny s lodyhou až 70 cm vys., listy řapíkatými s čepelí vejčitou až podlouhle vejčitou, 30–80 mm dl., 20–50 mm šir., s 5–10 páry hrubých pilovitých zubů. Lichopřesleny nápadně velkých květů jsou nahloučeny v koncových lichoklasech. Kalich trubkovitý, (10–)12–16 mm dl., roztr. krátce pyřitý s vtroušenými přisedlými žlázkami, často namodralý, cípy dol. pysku jsou jen o málo delší než cípy hor. pysku, cípy obou pysků šir. trojúhelníkovité; koruna 20–40 mm dl., růžová, někdy fialově naběhlá. Původní je v j. Evropě, občas se pěstuje v zahradkách, zřídka zplaňuje (Praha-Smíchov, DEYL 1945 PR).

26. *Hyssopus* L. – yzop *)

Hyssopus LINNAEUS Sp. Pl. 569, 1753.

Lit.: DOMIN K. (1932): Ysop lékařský (*Hyssopus officinalis* L.) v Slovenském krasu. Věda Pfir. 13:245–249.

Keře nebo polokeře, většinou olysálé, silně aromatické, s přisedlými žlázkami. Listy téměř přisedlé, celokrajné. Květy v lichopřeslenech seskupených v terminálních lichoklasech. Květy modré, zřídka běložluté; kalich trubkovitý s 5 stejnými cípy, koruna dvoupyská; tyčinky 4, dlouhé, zřetelně vyčnívající z koruny; čnělka ještě delší, s dvouramennou bliznou; podsemeníkový žláznatý val 4laločný s nejdelším předním a nejkratšími postranními laloky, laloky celistvé. Tvrdky vejcovité, 4boké. – 15 druhů od Středozeří do Střední Asie. – Protandr. Entomogam.

*) Zpracoval P. Tomšovic